УДК 37.011.3-051-043.86:373.3.04
Чугура Д.О.[1], Семенцова О.М.[2]
[1] студ. гр. УФКС-315м НУ «Запорізька політехніка»
[2] доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОЄКТУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Д.О. Чугура, О.М. Семенцова

Упровадження Концепції «Нова українська школа» та Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання до 2029 року суттєво підвищує вимоги до професійної підготовки вчителя початкових класів. Особливої значущості набуває інклюзивна компетентність як інтегрована характеристика здатності педагога ефективно організовувати освітній процес для дітей з ООП [2].

Питання професійного розвитку педагогів у системі неперервної освіти розкрито у дослідженнях О. Берегової, Т. Афанасьєвої, О. Байєр, Ю. Чемодурової [4], тоді як теоретичні засади інклюзивної освіти та супроводу дітей з ООП обґрунтовано у працях А. Колупаєвої та О. Таранченко [2]. Водночас питання проєктування індивідуальної траєкторії професійного розвитку (ІТПР) вчителя у контексті формування інклюзивної компетентності потребує подальшої конкретизації.

Згідно з професійним стандартом [3], інклюзивна компетентність вчителя має складну структуру, яка визначає зміст його професійного розвитку та орієнтири для проєктування індивідуальної траєкторії. До неї входять такі складники: особистісний (толерантність, емпатія, готовність до прийняття дитини з ООП); знаннєвий (розуміння нозологій, нормативно-правової бази, принципів Універсального дизайну навчання) та практичний (уміння адаптувати навчальні матеріали, розробляти індивідуальні програми розвитку, співпрацювати з асистентом вчителя та батьками). Для успішного формування зазначених компонентів необхідний чіткий алгоритм дій, який дозволить педагогу рухатися від усвідомлення освітньої потреби до практичного результату. Структуру інклюзивної компетентності вчителя початкових класів висвітлено у дослідженнях Л. Смеречак [5].

Серед етапів ІТПР вчителя початкових класів, що працює в умовах інклюзивної освіти автори визначають: діагностичний (самооцінювання), проєктувальний, реалізаційний та рефлексивний. Використання діагностичних інструментів, таких як «Учительський апгрейд» [1], дає змогу здійснити комплексний самоаналіз професійної діяльності. Застосування анкет і практичних кейсів дозволяє об’єктивно оцінити рівень компетентностей за п’ятирівневою шкалою, виявити «зони найближчого розвитку» та професійні дефіцити. Зокрема, педагог може виявити розбіжність між достатнім рівнем теоретичних знань щодо інклюзії та недостатньою сформованістю практичних умінь створення доступного освітнього середовища.

На основі виявлених дефіцитів формується індивідуальний план розвитку (проєктувальний етап), який поєднує формальну освіту (курси підвищення кваліфікації), неформальну (вебінари, тренінги від громадських організацій) та інформальну освіту (самоосвіта, участь у професійних спільнотах) [4; 5]. Інтеграція різних форм освіти забезпечує цілісність і безперервність професійного зростання педагога.

Реалізаційний етап передбачає впровадження запланованих заходів, опанування технологій універсального дизайну та використання сучасних освітніх інструментів. Використання цифрових ресурсів і освітніх платформ розширює можливості професійного самовдосконалення вчителя та сприяє підвищенню ефективності навчання.

На рефлексивному етапі здійснюється оцінювання результативності професійного розвитку. Вчитель аналізує результати, отримує зворотний зв'язок та, за потреби, коригує індивідуальну траєкторію для наступного циклу розвитку. Регулярна рефлексія дозволяє своєчасно уточнювати професійні цілі та забезпечує динамічність індивідуальної траєкторії розвитку.

Отже, проєктування ІТПР є ефективним механізмом безперервного професійного зростання вчителя початкових класів. Водночас системна організація цього процесу, заснована на самодіагностиці, цілепокладанні та рефлексії, сприяє підвищенню якості освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Ю. та ін. Учительський апгрейд: самооцінювання професійної діяльності: зб. діагност. матеріалів / за заг. ред. І. Новик. Київ: УІРО, 2024. 102 с.

2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Педагогіка інклюзії: підручник. Київ: Освіта, 2018. 336 с.

3. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2020/12/30/prof-standart.pdf (дата звернення 10.04.2026).

4. Психолого-педагогічний супровід професійного розвитку педагогічних працівників у системі неперервної освіти: монографія / за наук. ред. Т. Є. Гури. Запоріжжя: СТАТУС, 2020. 232 с.

5. Смеречак Л. Інклюзивна компетентність вчителя початкових класів як запорука якості освітнього процесу. Наукові записки ДДПУ. Серія: Педагогічні науки. 2024. Вип. 21. С. 26–33.